TREMTINYS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d. **Nr. 10 (199)** **1996 m. kovas**

Sibiro tremtinys J. Koklevičius demonstracijoje, remiančioje Kovo 11-ąją

Z. Nekrošiaus nuotr.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos konferencija, vykusi Kaune 1996m. kovo 2d., aptarė aktualiausias šios dienos problemas, numatė principines nuostatas artėjančių Seimo rinkimų akivaizdoje, priėmė rinkimų programą, pareiškimų bei rezoliucijų.

Konferencijos medžiaga - 2 psl.

Pasitarnauti žmogui ir valstybei

Jau patvirtinta mūsų Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos programa. Sąjunga išeina į būsimųjų Seimo rinkimų tiesiąją.

Taip, mūsų Sąjungoje yra pagyvenusių ir negaluojančių žmonių, kurių, beje, yra ir kituose visuomenės sluoksniuose bei organizacijose. Juos reikia užjausti ir jiems padėti. Tačiau visi kiti privalome kibti į darbą.

Visuomet iškyla teisėtas klausimas - ne tik kas bus daroma, bet ir kokiomis priemonėmis tai numatoma realizuoti. Akivaizdu, kad nė viena politinė organizacija viena, be visuomenės paramos, savo misijos neįvykdys.

Mes užsibrėžę remtis tokiu valstybės valdymo modeliu, kai subalansuojami visuomenės poreikiai ir realios valstybės galimybės, kur pakankamai erdvės reikštis žmonių iniciatyvai, kur nepamirštama dorovė, kultūra, mokslas, kur kiekviena ūkio šaka plėtojama pagal gerai apgalvotą programą. Ką duoda nepamatuotas blaškymasis nuo vieno prioriteto prie kito, nesibaigiantis "skylių lopymas", finansinė suirutė - matome šiandien.

Kad deramai pasitarnautume valstybei, jos gyventojams - būtina atrama. Privalo būti telkiamos pasitraukę iš aktyvaus valstybės gyvenimo dėl nepalankaus politinio klimato arba vidutinybių nustumtos į šalikelę mūsų tautos intelektualiosios pajėgos, mokslininkai, specialistai ir patyrę praktikai. Sąjunga turi sugebėti tai atlikti, o tada turėsime ir atsakymą - kaip ji įvykdys savo programą.

Mes keliame valstybės interesus aukščiau bet kokių siaurų grupinių ar partinių interesų.

Nukelta į 2 psl.

Kovo 11-oji - Vasario 16-osios sesė

Per amžius lietuvio siekis yra, buvo ir bus - savi namai, laisvė.

Šaudomi pastatyti prie sienų, kaliniai šaukė: "Už laisvą, nepriklausomą Lietuvą!"

Po visus plačiosios vergų imperijos plotus, kur tik buvo kankinami lietuviai, laki alsavo dvasia, nors slėgė klaiki be jokių prošvaisčių sutema, vis tiek aidėjo: "O prisikels kada iš kraujo Laisva tėvynė Lietuva". Ir partizanai lagerininkai tuo tvirtai tikėjo - juk yra Dievas Tėvas ir teisingas Tiesų Viešpats!

Partizanai, miške NKVD divizijų apsupti, kaip maldą tarė: "Mirštu už Laisvą Lietuvą!"

Tad Kovo 11-ąją sukūrė lietuviai kankiniai krauju, gyvybe pirkę Lietuvai laisvę, o ne gudrieji nomenklatūrininkai pusininkai, kurie net ir Atgimimo metais vis dar tvirtino: "Lietuvai - suverenitetą SSRS sudėtyje".

Šiandien irgi atsiranda visokiausių skeptikų, abejojančių pačia nepriklausomybės, laisvės esme. Jiems nerūpi nei Vasario 16-oji, nei Kovo 11-oji. Visomis išgalėmis privalome gydyti tokią trumparegystę.

O mums Kovo 11-oji - Vasario 16-osios sesė. Negailėkime jėgų jos idealams įtvirtinti.

Jonas KIRLYS

Diplomatas ir tremtinys

Lietuvoje plačiai paminėtos J.Urbšio 100-osios gimimo metinės. Spausdiname tremtinės I.Balčiūnienės, pažinojusios žymųjį diplomatą, žodį.

Prieš šimtą metų (1896-ųjų vasario 29) pačiame Lietuvos žemės viduryje, Kėdainių apskr. Šetenių k., gimė Lietuvos savanoris, diplomatas, grožinės literatūros vertėjas, užsienio reikalų ministras Juozas Urbšys. 1940m. liepos 17 dieną su žmona Marija deportuotas į Sovietų sąjungą, jis buvo kalinamas (atskirai nuo žmonos) Tambovo, Saratovo, Maskvos, Kirovo, Gorkio ir Ivanovo kalėjimų vienutėse. Į tėvynę tik po 16 metų (1956-aisiais) sugrįžusį J.Urbšį ir žmoną Mariją Mašiotaitę- Urbšienę priglaudė rašytoja Sofija Čiurlionienė.

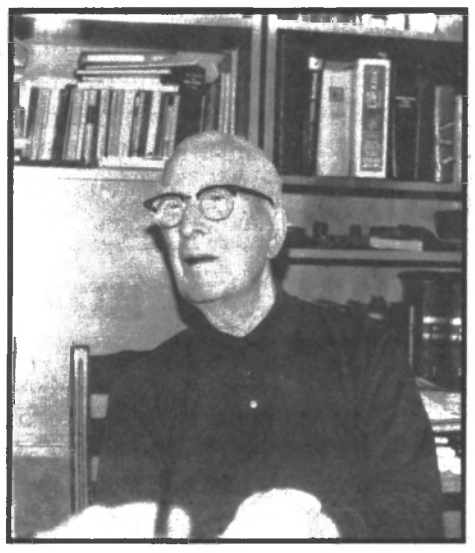

Su Juozo Urbšio brolio šeima (jų tėvas mirė pakeliui į tremtį) daug metų išgyvenome amžino įšalo žemėje Tit Arų saloje, 10-ame barake vieni šalia kitų. O sugrįžusi į Tėvynę susipažinau ir su Urbšyčių geruoju dėde Juozu. Jam esu labai dėkinga už skatinimą pasitikėti savimi, raginimą rašyti ir išsaugoti savo kūrybą. Jis sakė, kad visa tremties kūryba yra mūsų tautos istorijos dalis, kurią privalu išsaugoti ateinančioms kartoms.

Jo paskatinta ir parašiau tris knygas: "Vaikystės sodas", "Kančių saloje palaidota jaunystė" ir poezijos rinktinę "Laukia tėviškė vartuos parimus". Gaila, kad šios mano knygos dienos šviesą išvydo jau po jo mirties.

Prieš penkerius metus Juozas Urbšys iškeliavo Anapilin. Paliko savo brangiąją Tėvynę, kurios labui tiek daug dirbo ir tiek daug dėl jos iškentėjo - vienutėje, lageriuose, tremtyje. Gaila, kad jis mus paliko tokiu sunkiu tėvynei metu.

Tegul šviesus Juozo Urbšio atminimas neišblės mūsų širdyse ir bus pavyzdys, kaip reikia gyventi ir mylėti savo Tėvynę ir vienam kitą.

Izabelė BAUBLYTĖ-BALČIŪNIENĖ

Gerbiami skaitytojai,

Kovo 15-ąją išeina 200-asis "Tremtinio" numeris. Tai ir proga pakalbėti, kiek šis politinių kalinių ir tremtinių laikraštis padėjo vienyti patriotines Lietuvos jėgas, kaip užfiksavo mūsų skaudžiąją praeitį ir, be abejo, pasitarti apie jo ateitį. Šiuo tikslu kviečiame gerb. skaitytojus į susitikimą kovo mėn. 15d. 17 val. LPKTS rūmų salėje (Laisvės al.39, IIa.). Iš anksto dėkojame už dalyvavimą.

Redakcija

------- LPKTS konferencijos dokumentai -------

LPKTS taktika Seimo rinkimuose

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga (LPKTS) laikosi nuostatos, kad, norint nugalėti LDDP valdymo metu iškerojusią korupciją bei teisės nihilizmą ir pakelti gyvenimo lygį, būtina:

1. Seimo rinkimams sudaryti plačią koaliciją iš visų Seime atstovaujamų dešiniųjų bei kitų teigiamai atsiskleidusių įtvirtinant Lietuvos nepriklausomybę politinių jėgų.
2. Priimti LPKTS Seimo rinkimų programą.
3. Parengti LPKTS kandidatų į Seimo narius sąrašą.

Priimta vienbalsiai.

Pareiškimas

Dėl Prezidento alyvų šakelės ir ordino NKVD baudėjui

Lietuvos Respublikos Prezidentas š.m. vasario 15d. Seime skaitė savo metinį pranešimą. Vasario 16-osios išvakarėse kvietė visas partijas imti rankosna alyvų šakeles ir kartu dirbti Lietuvos labui - kudirkiškai.

Po pranešimo Prezidentas išėjo kabinti Gedimino ordiną "už nuopelnus Lietuvai" Vasario 16-osios proga buvusiam NKVD baudėjui Jokūbui Minkevičiui.

Po viso to nebeliko nieko švento,- nei Vasario 16-osios, nei Gedimino ordino. Jie išniekinti!

Toks visuomenės "taikymo" būdas žmones dar daugiau žeidžia ir skaldo. Aitrina senas žaizdas. Jis beprasmiškas ir absurdiškas.

Prisiminus pernai A.Brazausko pasakytus žodžius apie okupacijos metais neva buvusį Lietuvos "tarybinį valstybingumą", aiškėja, kad jis supranta Lietuvos Respubliką kaip LTSR "tarybinio valstybingumo" tęsėją. Tai labai pavojingas valstybės istorijos resovietizacijos recidyvas. Jei okupacijos metais (pasak A.Brazausko) buvo tam tikras "tarybinis valstybingumas", tai gal, jo galva, ir okupacijos nebuvo? Negali juk būti kartu ir valstybingumas, ir okupacija. Tada gal ir kovos prieš okupantus nebuvo? Ir Lietuvos partizanų nebuvo? Dėl to valdančioji LDDP Lietuvos partizanus atsisako pripažinti kariais savanoriais. Nepripažįsta partizanų vadovybės suteiktų karinių laipsnių ir apdovanojimų.

Tauta, vos pakilusi iš melo liūno, vėl stumiama atgal.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga griežtai protestuoja prieš bandymus klastoti Lietuvos valstybingumo istoriją. Prieš prezidentinę "tautos sutaikymo" politiką, kai "alyvų šakele" glostomi LKP-LDDP ištikimi "veikėjai", kai okupantų aktyvūs pagalbininkai, žmonių žudynių ir trėmimo į Sibirą bendrininkai apdovanojami Lietuvos Respublikos ordinais.

Susitaikymas ir atleidimas galimas tik po viešo kaltės išpažinimo ir nuoširdžios atgailos - krikščioniškai.

Reikalaujame, kad Lietuvos Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė atimtų iš asmenų, kolaboravusių su okupantais, nepelnytai jiems suteikus valstybinius apdovanojimus.

Pirmiausia - iš Jokūbo Minkevičiaus. Asmenys, prisidėję prie tautos genocido, turi stoti prieš teismą, o ne prieš ordinus dalijantį Prezidentą.

Reikalaujame atimti valstybines nusipelniusiųjų pensijas ir kitas lengvatas iš asmenų, kurie tarnavo ne Lietuvai, o tik komunistų partijai ir okupantams. Lietuvos žmonės, mokesčių mokėtojai, neturi būti verčiami dalį pajamų atiduoti buvusiems savo tironams. Vienas pavyzdžių - Leokadija Diržinskaitė- Piliušenko.

Pasitarnauti žmogui ir valstybei

(atkelta iš 1 psl.)

Sąjunga atvira visų Lietuvos dešiniųjų jėgų garbingai koalicijai. Tačiau koalicijoje - nevienpusis procesas, jį turi vienodai traktuoti į koaliciją besijungiančios šalys. Apie vienybę reikia mažiau kalbėti, o vieningai dirbti.

Valstybei reikalingas darbštus, sąžiningas, gerai savo reikalą išmanantis žmogus, ne tuščiažodžiaujantis, o dirbantis. Todėl tiesiog stulbina, kada pačioje aukščiausioje mūsų valstybės institucijoje - Seime, pasisvaidymas išradingomis replikomis laikomas darbu. Pustuštė Seimo posėdžių salė - įprastinis reiškinys. O čia vos kelių dešimčių Seimo narių balsais priimami svarbūs įstatymai ir nutarimai. Vėliau jie lopomi, taisomi, pertaisomi. Todėl netenka stebėtis, kad ir pasekmės liūdnos.

Nepriklausomybė - neįkainojama vertybė. Todėl svarbu, kad jos įtvirtinime dalyvautų garbingi, turintys didelę gyvenimo patirtį, kompetentingi, sugebantys ir galintys pasiaukojamai dirbti žmonės. Buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai, savo jaunystę paaukoję Lietuvos laisvei, išlikę gyvi po sunkių likimo išbandymų, pasiryžę, jeigu bus tokia Lietuvos žmonių valia, iki galo įvykdyti savo šventą misiją ir tada perduoti estafetę į jaunas, patikimas rankas.

Rapolas VASILIAUSKAS,
LPKTS tarybos narys

Kreipimasis į Lietuvos Respublikos Vyriausybę dėl tremtinio statuso nustatymo

Jau 6 metai, kai nepriklausoma Lietuvos valstybė, dėl kurios kovojo, aukojosi ir kentėjo partizanai, rezistentai ir tremtiniai, bet iki šiolei nėra teisiškai nustatytas politinio tremtinio statusas. Įstatymuose ir kituose teisės norminiuose aktuose tremtinio sąvoka traktuojama skirtingai. Keisčiausia, kad tremtiniai, kaip tam tikrų teisių subjektai, traktuojami tai platesne, tai siauresne prasme, priklausomai nuo finansinių išteklių, reikalingų įstatymui ar kitokiam teisės aktui įgyvendinti. Kartais vadovaujamasi tiesiog susiklosčiusia praktika, o tai teisinėje valstybėje yra nepriimtina. Pagal tokią "susiklosčiusią praktiką" valstybinė nukentėjusių asmenų pensija mokama tik reabilituotiems tremtiniams ir jų vaikams, gimusiems kelyje į tremtį ar tremties vietoje, tačiau ne vėliau kaip po 10 mėnesių nuo motinos ištrėmimo dienos. Tai absurdiškas tremtinių vaikų dalijimas į laiku ir nelaiku gimusius. Tokių ir panašių sveiku protu nesuvokiamų savavališkų traktavimų ir interpretavimų yra Vyriausybės nutarimuose, ministrų tvirtinamose nuostatose ir instrukcijose.

Tremtinio statuto nustatymui buvo sudaryta Vyriausybės komisija, kuri, deja, į politinių kalinių ir tremtinių atstovų nuomonę ir siūlymus neatsižvelgė. Galiausia nusprendė, kad statuso įtvirtinti dabar nereikia, "nes nėra pinigų".

Politinių kalinių ir tremtinių sąjunga mano, kad juridinį tremtinio statusą privalo apibrėžti Teisingumo ministerija, jeigu reikia, parengdama atitinkamą įstatymą. Tas statusas negali priklausyti nuo šiandienos sąlygų ar kitokios konjunktūros. Juridiškai tikslus ir istoriškai teisingas tremtinio sąvokos apibrėžimas reikalingas ne tik nustatant pensijas, lengvatas ar kitokią paramą nukentėjusiems nuo okupantų, bet ir nustatant tikrą skaičių Lietuvos gyventojų, nukentėjusių nuo SSRS okupacijos bei parodant tikrą pasipriešinimo okupantams mastą. Nukentėjusiųjų skaičius reikalingas skaičiuojant ir pagrindžiant okupacijos žalą kaip vienas svarbiausių argumentų. Siaurai traktuojant tremtinių sąvoką, nukentėjusiųjų skaičius sumažinamas 2-3 kartus. Atrodo, sąmoningai mažinamas sovietinio genocido aukų skaičius, menkinamas pasipriešinimo mastas.

Politinių kalinių ir tremtinių sąjunga reikalauja, kad tremtiniais būtų pripažįstami ne tik ištremtieji ir tremtyje gimę jų vaikai, bet ir nuo tremties ar iš tremties pabėgusieji arba nuo jos pasislėpę, visi į ištremtinų asmenų sąrašą įrašytieji, taip pat nuo bolševikinio teroro į Vakarus pasitraukę Lietuvos gyventojai, išskyrus repatrijavusius. Visi, kuriuos okupantai ir jų kolaborantai išvarė iš namų, atėmė turtą ir galimybę savarankiškai tvarkyti savo gyvenimą, kurti savo ateitį, turi būti laikomi tremtiniais.

Dėl LDDP pataikavimo Lietuvos valstybingumui priešiškoms jėgoms

Artėjant Seimo rinkimams, LDDP vis labiau pataikauja priešiškoms Lietuvos valstybingumui ir doroviniam visuomenės atsinaujinimui jėgoms - "autonomininkams", "platformininkams", "buldozeriniams ateistams" ir kitokiems "internacionalistams". Ar tai tyčinis valstybės pamatų griovimas, ar tik kova dėl rinkėjų balsų (nesvarbu kokių)? Abiem atvejais tokia veikla yra pavojinga valstybei.

Ryškūs tokio nesveiko pataikavimo tamsioms praeities jėgoms pavyzdžiai yra LDDP frakcijos pateikti Seimui svarstyti Tautinių bendrijų ir Švietimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymų projektai.

Tautinių bendrijų įstatymas toks, koks jis yra pateiktas Seimui, tarnaus tik lenkų ir rusų politikuojančių organizacijų interesams. Kitoms tautinėms mažumoms jis nepadės, nes jos negausios ir gyvena ne kompaktiškai. Tautinių mažumų kultūros šitas įstatymas negina. Atvirkščiai, sudaro sąlygas lenkams ir rusams izoliuotis nuo kitų Lietuvos gyventojų ir tuo pasmerkti save atsilikimui ir skurdui. Panašu į savotišką "bantustanų" sukūrimo bandymus. Tokių įstatymų neturi ir nežada priimti nei Lenkija, nei Rusija.

Tautinių bendrijų įstatymo projektas prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, nes sudaro sąlygas kurti "autonomines" sritis, ir Valstybinės kalbos įstatymui, nes įteisina dvikalbystę ir net trikalbystę. Toliau seka dviguba pilietybė ir visiškas chaosas. Tokio įstatymo priėmimas būtų aiškus tarnavimo kitų valstybių interesams įrodymas.

Švietimo įstatymo pakeitimai ir papildymai nukreipti prieš tikybos ir etikos mokymą mokyklose. Prieštarauja Lietuvos švietimo koncepcijai. Siūloma sutrumpinti mokslą bendrojo lavinimo mokyklose.

Visa tai stabdys jaunimo dorovinį auklėjimą, žemins išsilavinimo lygį tuo metu, kai dauguma bėdų kyla dėl sąžiningumo, doros ir atsakingumo stokos, kaip pabrėžiama Lietuvos vyskupų konferencijos pareiškime, kurį mes visiškai remiame.

Raginame Lietuvos Respublikos Seimą Tautinių bendrijų ir Švietimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymų projektus atmesti, kaip prieštaraujančius Lietuvos valstybės interesams ir doroviniam visuomenės atsinaujinimui.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos konferencija

Savaitė Lietuvoje

Petras Katinas

Savaitė pasaulyje

Juršėnas ves į šviesų rytojų

LDDP pirmininko pirmajam pavaduotojui G.Kirkilui atsistatydinus, atsivėrė galimybė Seimo spikeriui Č.Juršėnui tapti ir partijos vadu. Kovo 2-osios LDDP tarybos posėdyje po ilgų diskusijų Juršėnas iki partijos suvažiavimo paskirtas laikinuoju LDDP pirmininku, nors išvakarėse LDDP tarybos prezidiumas rekomendavo juo skirti frakcijos seniūno pavaduotoją J.Karosą. Pastarajam teks pasitenkinti pirmojo pavaduotojo kėde. G.Kirkilas sakė, kad jo atsistatydinimas nieko nereiškia, nes jis visas jėgas nukreipsiąs pasiruošimui Seimo rinkimams. Žodžiu, LDDP atsirado toks kamikadzė, pasiryžęs krūtine uždengti sukriošusį LDDP bunkerį. Naujas partijos vadas pažadėjo atvesti partiją į pergalę Seimo rinkimuose, o tautą - į demokratiją. Bičiuliai vos nesusipešė. Ir vis dėl buvusio vado A.Šleževičiaus atstatydinimo. Kolchozinio agropromo šulas M.Pronckus sakė, kad Šleževičiaus išvarymas suduos skaudų smūgį Lietuvos ekonomikai, tarsi ne pats "stabilizatorius" ją ir nuvarė nuo koto. Neatsitiktinai net keturi siūlomi kandidatai į ekonomikos ministro kėdę atsisakė tokios "garbės". Tačiau ministras pirmininkas L.M.Stankevičius sakė, kad vyriausybė gali dirbti ir be ekonomikos ministro. O pateiktoji Seimui antrosios LDDP vyriausybės programa niekuo nesiskiria nuo Šleževičiaus pateiktosios.

Vėl senos giesmės

Naujuoju energetikos ministru paskirtas buvęs šios ministerijos sekretorius Saulius Bernardas Aloyzas Kutas. Dar paskyrimo išvakarėse jis pareiškė, kad energijos įkainiai bus padidinti pasibaigus šildymo sezonui. Pasak S.B.A.Kuto, elektros energijos kaina Lietuvoje du kartus mažesnė nei kitose pasaulio valstybėse. Lietuvos vartotojų skolos energetikos sistemai dabar viršija 300 mln. litų, o skola Rusijos "Gazpromui" - 36 mln. JAV dolerių. Ministras pirmininkas L. M. Stankevičius pripažino, kad energetika sury ja didelę Lietuvos užsienio paskolų dalį ir gailavo, kad Jelcinas nurašė Baltarusijos skolas. Tik premjeras neužsiminė, kad už tą nurašymą Baltarusijos "šeimininkas" A.Lukašenka atidavė Maskvai paskutiniuosius valstybingumo likučius.

Svečias iš Varšuvos

Lenkijos prezidentas A.Kvašnievskis ir prezidentas A.Brazauskas pasirašė Deklaraciją dėl tarpusavio bendradarbiavimo stiprinimo, o užsienio reikalų ministrai D.Rosatis ir P.Gylys, sutartį dėl valstybinės sienos. Gynybos ministrai pasirašė susitarimą dėl karinių lėktuvų skrydžių abiejų valstybių oro erdve.

A.Kvašnievskis pabrėžė dvišalio bendradarbiavimo būtinybę abiems šalims integruojantis į ES ir NATO. Prezidento A.Brazausko dekretu A.Kvašnievskis apdovanotas I laipsnio Vytauto Didžiojo ordinu. Lenkijos prezidentas taip pat pasakė kalbą Lietuvos Seime ir lankėsi Kaune.

Varšuvos dienraštis "Rzeczpospolita" cituoja Lenkijos prezidento kanceliarijos pasekretoriaus A.Majevskio žodžius, kad negali būti ir kalbos apie jokį tranzito koridorių per Lenkijos teritoriją, kurį perša Maskva. Todėl manoma, jog neoficialūs Maskvos siūlymai Lenkijai dėl tranzito koridoriaus žinant, kad Lenkija atmes šį pasiūlymą, šantažas Lietuvai.

Prezidento A.Brazausko patarėjas užsienio politikos klausimais J.V.Paleckis labai teigiamai vertino A.Kvašnievskio vizitą ir sakė, jog abi valstybės koja kojon žengia į ES ir NATO ne konkuruodamos tarpusavyje dėl pirmumo, o padėdamos viena kitai. Tačiau labai keistai nuskambėjo J.V.Paleckio samprotavimai apie tranzito koridorių. Jis teigė, esą žurnalistai labai išpūtė šį klausimą. "Kelių tiesimas yra normalus dalykas ir ES taip yra",- sakė jis ir pridūrė, kad tokie projektai net naudingi, nes galima užsidirbti nemažai pinigų...

Ieško šiltesnės vietos

Aukščiausiojo Teismo pirmininkas P.Kūris pateikė savo kandidatūrą į vakuojančią Konstitucinio Teismo teisėjo vietą - dabartinį Teisingumo ministrą J.Prapiestį. Būsimasis KT teisėjas nusprendė nebelaukti, kol galutinai nugrims dugnan LDDP vyriausybės laivas, ir užsitikrino sau patogų gyvenimą devyneriems metams. Beje, J.Prapiestis taip nieko ir nenuveikė Šleževičiaus kabinete. Teismai tebesivadovauja RFTSR Baudžiamuoju kodeksu. Gerai dar, kad 58-ais straipsnis nebegalioja.

Ozoliškas ping pongas

Grįžęs po dviejų savaičių viešnagės užjūriuose, Seimo narys ir Centro sąjungos vadovas R.Ozolas įžiūrėjo artėjančią diktatūrą Lietuvoje. Pasak jo, LDDP ir Lietuvos konservatoriai sudarė slaptą suokalbį pakelti partijų atstovavimo Seime barjerą iki 7 proc. rinkėjų balsų vietoj dabartinių 4 proc. Tokiu atveju, anot Ozolo, Seime įsitvirtintų trys stiprios partijos, geriausiu atveju palikdamos vietos jam pačiam ir kolegai E.Bičkauskui. Beje, R.Ozolas sakė, kad E.Bičkausko reikštos pretenzijos į vidaus reikalų ministro postą nepažeidė Centro sąjungos nuostatų. Bet juk prieš išvykdamas už jūrų marių R.Ozolas dievagojosi, kad už jokius pinigus centristai nebendradarbiaus su LDDP vyriausybe. Tai kas tada bendradarbiauja su LDDP? Juk E.Bičkauskas, užimdamas Juršėno pavaduotojo postą ir pretendavęs į ministrus, taip ir daro. Tai gana keistas besiskelbiančios opozicine partija noras patekti į LDDP ministrų kabinetą.

Neišprusimas ar bukumas?

Lietuvos užsienio reikalų ministras P.Gylys ("Veido" žurnale dar pavadintas "Gyliuku Paša"), kalbėdamas TELE-3 laidoje "Žvelkime atidžiau", teigiamai įvertino velionio Lietuvos užsienio reikalų ministro J.Urbšio atminimą ir veiklą. Ačiū ir už tai. Tačiau šioje laidoje keisčiausiai nuskambėjo P.Gylio prisipažinimas, kad jis iki pat Atgimimo nieko nežinojęs apie Lietuvos gyventojų trėmimus, nei apie tai, kas vyko tragišką 1940m. vasarą. Esą P.Gylio tėveliai kruopščiai slėpė nuo sūnelio tokius dalykus, nenorėdami gadinti savo atžalos karjeros...

Jeigu jau užsienio politikos šefas išsiplepa apie tokį neišprusimą, tai ką kalbėti apie kitus valdančiuosius.

Teroras nesiliauja

Jeruzalėje ir Tel Avive įvyko du galingi sprogimai, kuriuose žuvo apie 40 žmonių, daugiau kaip 140 sužeista. Pirmasis sprogimas įvyko praėjusį sekmadienį, kai savižudis teroristas susprogdino bombą autobuse, antrasis - po dienos šalia prekybos centro. Abiem atvejais teroristinė islamo fundamentalistų grupuotė "Hamos" prisiėmė atsakomybę už teroro aktus. Izraelio premjeras Š.Peresas pareiškė skelbsiąs totalinį karą islamo teroristams ir pareikalavo, kad palestiniečių prezidentas J.Arafatas nedelsiant uždraustų "Hamos", "Islamo džichado" ir kitas teroristų organizacijas jo kontroliuojamose teritorijose, suimtų ir nubaustų teroristinių grupių vadovus bei narius. Savo ruožtu J.Arafatas sakė visomis išgalėmis kovosiąs su terorizmu ir pareikalavo, kad Sirija ir Jordanija uždraustų teroristinių organizacijų veiklą savo šalyse. Pasak Švedijos ir BBC radijo, Izraelio vyriausybė nutarė įrengti tarp Vakarinio Jordano kranto ir Izraelio dviejų kilometrų pločio saugumo zoną ir uždrausti arabams vykti į Izraelį. Tačiau, politinių stebėtojų nuomone, vargu ar tos priemonės padės susidoroti su praradusiais protą teroristais.

Pačiame Izraelyje vyksta tūkstantinės demonstracijos prieš esą nepakankamą Š.Pereso vyriausybės veiklą kovojant su terorizmu. Artėjant parlamento rinkimams tai gali reikšti valdančiosios Š.Pereso Darbo partijos pralaimėjimą.

Daugelio valstybių vadovai pasmerkė teroristų veiksmus ir pripažino, kad taikos procesui Artimuosiuose Rytuose suduotas skaudus smūgis. JAV prezidentas B.Klintonas skubiai konsultavosi su savo patarėjais, o valstybės sekretorius V.Kristoferis nutraukė kelionę užsienyje ir grįžo į Vašingtoną.

Socialistai priversti pasitraukti

Ispanijos parlamento rinkimus laimėjo dešinioji "Liaudies partija", surinkusi daugiau kaip 42 proc. balsų. Šios partijos lyderis Chosė Maria Aznaras sudarys naują vyriausybę, ir taip bus nutrauktas 13 metų trukęs socialistų valdymas Ispanijoje. Paskutiniuoju metu socialistų vyriausybę krėtė korupciniai ir finansiniai skandalai. Ji buvo kaltinama nesugebėjimu susitvarkyti su baskų teroristine organizacija ETA.

Trylikos metų socialistų valdymas po parlamento rinkimų baigėsi ir Australijoje. Čia konservatoriai pasiekė triuškinančią pergalę prieš leiboristo premjero P.Kitingo vyriausybę.

Verda rinkimų aistros

Maskvoje įvyko visuomeninių organizacijų, partijų ir judėjimų bei visuomenės veikėjų konferencija prezidento B.Jelcino rinkimų kampanijai remti. Šiam visuomeniniam judėjimui vadovauja buvęs Jelcino administracijos vadovas S.Filatovas. Jis sakė nejaučiąs didelės nuoskaudos dėl savo pašalinimo ir visomis jėgomis kovosiąs dėl Jelcino perrinkimo antrajai kadencijai, nes komunistų atėjimas į valdžią reikštų Rusijos tragediją. S.Filatovas citavo užsienio žurnalistams komunistų rinkiminę programą, kurioje, laimėjus rinkimus, aiškiai numatoma imtis represijų.

G.Ziuganovo komunistai taip pat sukūrė vadinamąjį "Liaudies patriotinį bloką" savo kandidatui remti. Į šį bloką įeina daugiau kaip 25 įvairios komunistinės ir "nacionalpatriotinės" partijos ir grupės. Bloko vadovų sąraše - žinomi komunistiniai veikėjai: buvęs premjeras N.Ryžkovas, pučistas V.Starodubcevas, gerai Lietuvoje žinomas SSKP CK sekretorius O.Šeninas ir kt.

Pats G.Ziuganovas, duodamas interviu amerikiečių žurnalistams, sakė, kad jo tikslas atkurti SSRS, nedelsiant įvesti "socialistinę" konstituciją ir atkurti "liaudies valdžią". G.Ziuganovas tvirtino, kad nuo 6-o dešimtmečio Sovietų sąjungoje nebuvo jokių represijų ar žmogaus teisių pažeidimų ir viskas vyko "pagal sovietinius įstatymus", kurie esą buvo tobuli ir demokratiškai humaniški.

Krizė Turkijoje baigėsi

Po penkis mėnesius trukusios vyriausybės krizės Turkijoje dvi dešiniosios - "Tikrojo kelio" ir "Tėvynės" - partijos baigė konfrontaciją ir susitarė sudaryti koalicinę vyriausybę. Šių partijų lyderiai - dabartinė premjerė T.Čiler ir "Tėvynės" partijos vadovas N.Jalmazas - rotaciniu būdu eis ministro pirmininko pareigas. Ši koalicija buvo sudaryta siekiant neleisti ateiti valdžion islamistams, surinkusiems daugiausia balsų pernykščiuose parlamento rinkimuose. Pasak T.Čiler ir N.Jalmazo, Turkija negali pasukti iš vakarietiškos orientacijos kelio, išstoti iš NATO, kaip to reikalauja islamistai, nes tai reikštų šalies nubloškimą šimtmečiu atgal.

Kur skuba archyvai?

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos ir Lietuvos politinių kalinių sąjungos įgalioti atstovai Ona Milašienė ir Eugenijus Stancikas susipažino su buvusio KGB LSSR padalinio archyvinių dokumentų perdavimu valstybiniam saugojimui Lietuvos ypatingajam archyvui ir padarė išvadas.

KGB Lietuvos SSR padalinio archyvinių dokumentų perdavimas prasidėjo skubotai 1995m. lapkričio 10d. nesant jokio direktyvinio nurodymo dėl perdavimo pradžios ir tvarkos. Mums užprotestavus, perdavimas buvo sustabdytas ir 1995m. lapkričio 23d. išleistas bendras Lietuvos GGRT Centro bei Lietuvos archyvų departamento įsakymas (Nr.35 ir Nr.61) dėl perdavimo tvarkos ir patvirtintas nerealus daugybės dokumentų perdavimo grafikas iki 1995m. gruodžio 27d. Pagal šį įsakymą didesnioji dokumentų dalis - baudžiamosios, filtracinės, spec.patikrinimo, KGB darbuotojų pensijų bylos - jau numatytos perduoti pagal inventorinius sąrašus, tų bylų nuodugniai nesutvarkius, neaprašius ir nesudarius tinkamų apyrašų, numatytų "Ypatingos reikšmės dokumentų perdavimo ir priėmimo nuostatuose", kurių 3 straipsnyje nurodomas "Ypatingos reikšmės archyvinių dokumentų saugojimo, tvarkymo, tyrimo ir naudojimo reglamentas". Čia, be kita ko, rašoma: "Buvusio SSRS valstybės saugumo komiteto (KGB) LTSR padalinio buvusios sutvarkytos bylos grupuojamos, (...) aprašomos, pernumeruojamos, šifruojamos pagal metodinės komisijos patvirtintą tvarkymo schemą..."; be to, iš pabirų suformuotos bylos turi būti ne tik aprašomos, bet ir įrišamos.

Apie skubotą tinkamai neparuoštų dokumentų perdavimą nedelsiant buvo informuotas Lietuvos politinių kalinių sąjungos prezidiumas, Seimo nariai, buvę politiniai kaliniai.

1995m. lapkričio 26d. V Lietuvos politinių kalinių sąjungos suvažiavimas įpareigojo sąjungos ir Seimo narius "išsiaiškinti Seime su Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro bei Lietuvos archyvų departamento vadovais tikrąją KGB archyvų bylų perdavimo-priėmimo padėtį ir tvarką ir pareikalauti besąlygiškai vykdyti susitarimus ir nustatytą tvarką".

Po to Seimo nariai 1995m. gruodžio 11d. susitiko su minėtų žinybų vadovais, bet 1995m. lapkričio 30d. aktu Nr.4 pagal vardinį, ranka rašytą sąrašą, kuriame nurodyta tik eilės Nr., senas bylos Nr., filtruojamo asmens pavardė, vardas, tėvo vardas ir tomų skaičius, buvo perduotos 32568 neaprašytos filtracinės bylos, nors jose perdavimo metu buvo aptikta ir nesusiūtų, nesunumeruotų dokumentų. 1995m. gruodžio 15d. aktu Nr.8 perduotos pagal vardinį sąrašą KGB MOB skyriaus karininkų neaprašytos, tinkamai nesutvarkytos 269 asmens bylos. 1995m. gruodžio 21d. aktu Nr.10 perduotos pagal vardinį sąrašą 1677 neaprašytos, nesutvarkytos pensinės buv. KGB darbuotojų bylos. 1995m. gruodžio 28d. aktu Nr.14 pagal vardinį, ranka rašytą sąrašą perduotos beveik visos neaprašytos 94052 baudžiamosios bylos. Tą pačią dieną aktu Nr.12 pagal analoginį vardinį sąrašą buvo perduota ir 57819 neaprašytų KGB spec. patikrinimo bylų.

Protestuodami prieš tokį skubotą, pagal nuostatus neparuoštų ir neaprašytų dokumentų perdavimą, mes, kaip stebėtojai, minėtų dokumentų aktų nepasirašėme.

Kitų buvusio KGB archyvo fondų perdavimas vyko pagal archyvų tvarkymo normatyvų nustatytus ranka rašytus ar mašinėle spausdintus apyrašus. LSSR NKVD-MGB-KGB tardymo ir kitų skyrių svarbių dokumentų bylose yra daug išplėštų, sužalotų (iškarpytų) lapų, kas pažymėta tų bylų baigiamuosiuose lapuose.

1966m. vasario 14d. buvusio KGB LSSR padalinio archyvinių dokumentų perdavimas valstybiniam saugojimui baigtas. Tą dieną tarp kitų dokumentų aktu Nr.13 buvo perduotos žurnale užregistruotos 271579 sąlyginius vienetus apimančios kartotekos. Jos tik aptvarkytos, bet nuodugniai nepatikrintos. Perduoti 704 sąl. vienetai kino, foto- ir audio-dokumentų, kurie nepatikrinti ir neaprašyti. Tuo pačiu aktu perduoti 127 maišai ir 576 archyvinės dėžės (iš viso 4224 kg) ekspertų komisijai skirtų dokumentų, kuriuos ši komisija iki perdavimo nesuspėjo įvertinti.

Dokumentai dažniausiai perduoti formaliai, patikrinant vieną kitą bylą. Perduodamais-priimamais dokumentais, ypač perdavimo pabaigoje, beveik nesidomėjo nei viena, nei kita pusė.

Apie neparuoštų ir neaprašytų dokumentų perdavimą kelis kartus - 1995m. lapkričio 30d., gruodžio 11, 18, 22 ir 29d. raštu informavome Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos prezidentą, Lietuvos politinių kalinių sąjungos pirmininką bei Lietuvos archyvo departamento gen.direktorių, tačiau archyvų perdavimas, pažeidžiant nustatytą reglamentą, nebuvo sustabdytas.

Iš archyvo perdavimo eigos ir skubotumo galima spėti, kad kai kurios žinybos, nesiskaitydamos su nuostatais ir reglamentu bei politinių kalinių ir tremtinių reikalavimais, buvo suinteresuotos kuo skubiau perduoti buvusio KGB LSSR padalinio archyvinius dokumentus Lietuvos archyvų departamento žinion.

Manome, kad jei dokumentus perduodančios komisijos nariai ir tuo klausimu informuoti Seimo nariai būtų parodę savo tvirtą nusistatymą archyvų perdavimo klausimu, neaprašytų dokumentų perdavimas nebūtų įvykęs.

Vilnius, 1996 02 19

Tai jau istorija

Tęsinys. Pradžia Nr.35

10.Pradininkai

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga buvo iniciatorė daugelio pradėtų ar okupacijos sąlygomis atgaivintų renginių. Beveik visi jie tapo tradiciniais. Dabar juos rengia ir valdžios institucijos. Štai šių renginių santrauka.

1988m. lapkričio 23d. - "Tremtinio" klubui vadovaujant vyko nepriklausomos Lietuvos kariuomenės dienos - kariuomenės 70-mečio minėjimas. Renginys vyko Specialiosios autotransporto įmonės salėje Kaune. Po Nepriklausomybės atkūrimo svarstant šventines bei atmintinas dienas Aukščiausiosios Tarybos Švietimo, mokslo ir kultūros komisijoje, P.Varanauskas pasiūlė šią dieną priskirti prie Valstybės atmintinų dienų. Keletas deputatų pasipriešino, sakydami, jog tai militarizmo skatinimas. Vis dėlto Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas šią dieną paskelbė atmintina. Dabar ji kasmet pažymima kariuomenės, savanorių bei šaulių organizacijų ir valdžios iniciatyva.

1989m. vasario 11d. surengtas pirmasis Lietuvos politinių kalinių ir partizanų suvažiavimas. Jis taip pat vyko Specialiosios autotransporto įmonės salėje Kaune.

1989m. kovo 26d. pašventintas paminklas keturiems partizanams jų žūties vietoje Pakuonio seniūnijos Laukiškės k., Prienų raj.

1989m. gegužės 13d. Anykščių apylinkėse 1945-1949m. žuvusių 19 Lietuvos partizanų palaikai perkelti į Skiemonių kapines. Tuo pačiu laiku toks renginys vyko ir Vilkijoje (Kauno raj.). Renginiai tapo tradiciniais ir nuvilnijo per visą Lietuvą.

1989m. birželio 3-4d. Kaune surengtas Baltijos šalių politinių kalinių ir tremtinių susirinkimas, kuriame aptartas veiksmų koordinavimas. Dalyvavo Estijos neįstatymiškai represuotųjų draugijos "Memento", Latvijos politinių represuotųjų klubo bei Lietuvos respublikinio "Tremtinio" klubo atstovai. Bendrame spaudoje paskelbtame pareiškime pareikšta: "Atstovai pagrindiniu tikslu laiko dvasinį ir materialinį savo tautų žydėjimą, kuris galimas tik atkūrus Estijos, Latvijos ir Lietuvos valstybinę nepriklausomybę. (...) Stengtis, kad būtų panaikintas Molotovo-Ribentropo paktas su slaptaisiais priedais ir panaikinti su tuo susiję padariniai; stengtis, kad SSRS vadovybės įvykdytos masinės represijos būtų pripažintos Estijos, Latvijos ir Lietuvos tautų genocidu ir nusikaltimu žmonijai".

1989m. birželio 14d. Gedulo ir vilties dienos minėjimas, pradėtas 12 val. Vytauto Didžiojo muziejaus sodely je Kaune, skambant visų Lietuvos bažnyčių varpams, pratęstas eitynėmis į Dainų slėnį, perkeltas į Vilnių bei visą Lietuvą ir 24 val. užbaigtas vėl Vytauto Didžiojo muziejaus sodely je. Šią dieną dar Lietuvos SSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas pripažino atmintina, nors tuometinis komunistų partijos pirmasis sekretorius Algirdas Brazauskas pageidavo kitokio šios dienos pavadinimo. Atmintina ši diena išliko ir dabar. Renginiai tapo tradiciniais.

1989m. liepos 28d. į Kėdainius parvyko pirmoji aviaekspedicija su 120 tremtinių karstų iš Igarkos. 20 karstų konteineriu pargabenta iš Lenos upės žiočių. Prasidėjo visuotinis palaikų grąžinimas į gimtąją žemę. Kėdainiuose ir kitur įvyko didžiulė manifestacija.

1989m. rugpjūčio 19d. laikraštyje "Tremtinys" (Nr.12) paskelbti kai kurie svarbiausieji represijų organizatoriai ir vykdytojai. Eilės tvarka išvardyti: Aleksandras Gudaitis-Guzevičius, Antanas Sniečkus, Eusenijus Rozauskas (Rozovskij), Mečislovas Gedvilas, Juozas Bartašiūnas, Alfonsas Gailevičius, Juozas Petkevičius, Kazimieras Liaudis, Jonas Macijauskas, Justas Paleckis bei atėjūnai P.Gladkovas ir P.Bykovas. Parodyta, kad šie kolaborantai bei atėjūnai vykdė tautos genocidą. Po šios akcijos komunistų partijos centro komitetas kurį laiką neleido "Tremtinio" spausdinti. Tada komunistų ideologiniam skyriui vadovavo Justas Paleckis (jaunesnysis), dabartinis Lietuvos Prezidento užsienio reikalų patarėjas.

1989m. rugpjūčio 19d. tame pačiame laikraščio numeryje paskelbtas sovietų tremties ir lagerių žemėlapis.

1989m. rugsėjo 17d. Garliavoje (Kauno raj.) nuo buvusio stribyno, dabartinio ambulatorijos pastato, numušta lenta, skirta vadinamiesiems "liaudies gynėjams". Akcijai vadovavo istorijos mokytojas, dabar seniūnas, Ričardas Gudaitis bei 1941-ųjų metų tremtinys Mindaugas Babonas su sūnumi. Vėliau prie šio pastato pastatytas ąžuolo koplytstulpis, skirtas NKVD, KGB bei stribų nukankintiems žmonėms. Po pusmečio ši akcija nuvilnijo per visą Lietuvą. O Garliavoje pirmą kartą rezistento Juozo Lukšos vardu pavadinta (buv.Komjaunimo) gatvė, vedanti Pažėrų link, kur už 10 kilometrų nuo šios gatvės pradžios 1951m. rugsėjo 4d. po sudėtingos KGB operacijos žuvo šis legendinis laisvės kovotojas.

1989m. spalio 7d., pasitinkant Vėlines, Garliavos Jonučių kapinėse pašventintas memorialo, skirto lietuviams, kritusiems plačiojo pasaulio toliuose, pirmasis paminklas. (Po kurio laiko jo užrašą piktavalė ranka užliejo raudonais dažais.) Įsitikinus, kad nepavyks surinkti visų sovietų okupantų nukankintųjų ir pavartėse bei Sibiro toliuose užkastųjų, pastatytos keturios stelos; ant jų surašyti iš šių apylinkių kilę žuvusieji partizanai bei žuvusieji sovietiniuose Rusijos lageriuose ir tremtyje.

1989m. spalio 21d. organizacijos 2-ajame suvažiavime, vykusiame Visuomeninės politinės veiklos centre Kaune, Daukanto g.28 (dabar VDU rūmai), įvestas dvigubas vadovavimas; nutarta, kad sąjungai vadovaus jos prezidentas, o tarybai - pirmininkas. Pirmuoju organizacijos prezidentu buvo išrinktas lageriuose ir tremtyje 37-erius metus kalintas Balys Gajauskas, o tarybos pirmininku tapo buvęs politinis kalinys Antanas Lukša. Abu laisvės kovotojai ir dabar eina šias pareigas.

Povilas VARANAUSKAS

(B. d.)

Katorgos nepalaužtas

Vos tik 1940m. bolševikai okupavo Lietuvą, tuoj pradėjo suiminėti niekuo nekaltus dar net nespėjusius susigaudyti Lietuvos žmones. Nors bolševikų vadai įrodinėjo, kad "krasnaja armija vsiech silnej" (raudonoji armija - visų stipriausia), bet niekas netikėjo, kad bolševikai ilgiau užsibus Lietuvoje. Vos tik Vakaruose prabilus patrankoms, Lietuvos komunistų vadai A.Sniečkus, J.Paleckis, M.Gedvilas, A.Venclova ir daugelis kitų, palikę tautą likimo valiai, nuskubėjo iš Lietuvos pas savo "vyresniuosius brolius" ir užtarėjus Maskvoje.

Lietuvos patriotai, suprasdami bolševikų kėslus, jų apgaulę ir melą, žinodami, kad jiems nerūpi tauta, tėvynė, kad jie keliaklupsčiauja Maskvos komunistams (kaip ir dabar), jau 1940m. vasarą pradėjo burtis kovai.

Vienas aktyviųjų kovotojų prieš komunistų valdžią Lietuvoje buvo kupiškietis Povilas Švelnys. Jis vienas pirmųjų Kupiškyje įsitraukė į pogrindinę veiklą, kartu su kitais spausdino šapirografu atsišaukimus ir platino juos visame dabartiniame Kupiškio rajone. Žmonės noriai skaitė raginimus būti Lietuvos patriotais, nepasitikėti bolševikų propaganda, ruoštis kovai prieš okupantus. Atsišaukimai ėjo iš rankų į rankas. Juos platinti padėjo Kupiškio mokiniai. Pradėta ruoštis ginkluotai kovai su okupantais. Budri komunistų akis tai pastebėjo. P.Švelnys pradėjo slapstytis pas gerus žmones. Prasidėjus karui, jis su grupe draugų pasitraukė į mišką; susiskirstė grupėmis, vieni saugojo, o kiti pjaustė telefonų stulpus, traukė telefonų laidus. Čia ypač aktyvūs buvo Povilas Augustas, Antanas Ožys, Povilas Švelnys ir kt. Ryšio netekusius okupantus apėmė panika, jie pradėjo trauktis. Iš Kupiškio kareivinių lietuviai kareiviai pasitraukė į mišką ir kartu su Kupiškio miesto ir apylinkių žmonėmis, daugiausia jaunimu, slapstėsi nuo didelių rusų kariuomenės būrių, o mažesnius patys puldinėjo, nuginkluodavo juos. Kapitonas Gudelis visus, kovojančius prieš okupantus, padalijo į dvi dalis. Vieni nutraukinėjo priešo ryšius, kiti saugojo gyventojus nuo įtūžusių komunistų. P.Švelnys pateko į Alevičiaus vadovaujamą būrį - pjaustė telefono stulpus ir gadino laidus. Kartą juos užpuolė ginkluoti žydai, įvyko smarkus susirėmimas; žuvo kareivis Aleksynas. Netekę ryšio, rusai apsupo Kupiškio geležinkelio stotį. Kapitonas Gudelis pasiuntė P.Švelnį į žvalgybą. Šis turėjo pistoletą. Prieš užeidamas pas ūkininką, ginklą paslėpė. Ūkį apsupo rusų kareiviai, tikrino dokumentus. Ūkininkas pasakė, kad Povilas yra jo sūnus, ir rusai jį paleido. Rusai traukėsi. Lietuviai kareiviai kartu su apylinkės jaunuoliais užėmė Kupiškį. Po kurio laiko pasirodę vokiečiai rado Kupiškį išvaduotą iš bolševikų.

Netrukus vokiečiai išdavė žmonėms, kovojusiems prieš vokiečius, pažymėjimus, kad jie yra partizanai, ir paleido į namus, o Lietuvos kareiviai buvo palikti vokiečių vadovybėje.

P.Švelnys okupantams vokiečiams nenusilenkė. Už priešnacinę veiklą pateko į vokiečių kalėjimą. Pusę metų kalėjo Panevėžyje, po to Kaune. Bolševikams artėjant, jis buvo kalėjimo ligoninėje ir matė, kaip vokiečiai rūšiavo žmones: vienus vežti į Vokietiją, kitus paleido, o kai kuriuos ir likvidavo. Visiškai priartėjus frontui, paleido ir P.Švelnį.

1944m. jis kartu su kareiviais parvažiavo į Kupiškį. Po trijų dienų pasirodė rusai. P.Švelnys išėjo į mišką tęsti kovą prieš raudonuosius okupantus. Iš karto slapstėsi po keletą vyrų. Susijungus didesniems partizanų būriams, ruošdavo stribams pasalas, juos puldavo. Žmonės palaikė partizanus. Bet pasitaikė ir išdavikų. Vokiečiams siautėjant Lietuvoje, K. (pavardė žinoma) šaudė žydus, o užėjus rusams, tapo jų agentu, prisiplakė prie partizanų ir 1945m. juos išdavė. Vietiniai saugumiečiai, bijodami vieni eiti ieškoti partizanų, išsišaukė dvi mašinas enkavedistų iš Panevėžio ir puolė partizanus. Įvyko mūšis. Sprogstamoji kulka P.Švelniui sutrupino kairės kojos kaulą. Enkavedistai jį paėmė į nelaisvę. Nuvežė į Kupiškį, žiauriai tardė. Žaizdos niekas negydė, o mušė uoliai. Iš Kupiškio nuvežė į Panevėžio stribų būstinę ir numetė kieme; ten gulėjo visą naktį, nes vaikščioti negalėjo. Kitą dieną paėmė vežiką ir uždengę, kad niekas nematytų, nuvežė į ligoninę kojos perrišti, paskui

P.Švelnys (dešinėje) ir K.Balčiūnas Taišeto lageryje (240 kolona). 1955m.

uždarė į areštinę. Po kelių dienų nuvežė į Panevėžio kalėjimą ir paguldė į ligoninę. Operacijos nedarė, nors labai reikėjo. Tik perrišinėjo žaizdą. Ligoninėje išgulėjo pusę metų. Kiek apgydytą karo tribunolas nuteisė 20 metų katorgos. Atsidūrė Vilniuje, iš kur surinktus nesveikus žmones etapu nuvežė į Tobolsko kalėjimą. Kojos žaizda buvo atvira, komplikavosi kraujo užkrėtimas. Lageryje kaip nedarbingą pasiuntė į ligoninę. Lenkas chirurgas išvalė žaizdą, išėmė sutrupėjusius kaulus. Palengva žaizda užgijo. Tobolsko kalėjime visą žiemą neūkreno krosnių. Sienos buvo apledėjusios. Į kameras sugrūsdavo daugybę žmonių. Daug jų mirė. Tarp mirusių - du broliai Valuckai, Jonas Biškauskas ir kt.

Perkėlė į Taišeto lagerius, kalėjo 047 kolonoj, kur kasė ir degino kalkakmenius, įvairiose Taišeto Oziorlago kolonose nuo Taišeto iki Lenos. Susirgusį atvežė į Taišeto ypatingojo režimo lagerio centrinę ligoninę - koloną 02 Nevelske. Čia rado būrį lietuvių, tarp kurių Lietuvos aviacijos pulkininkas Juozas Jankauskas, muzikas Juozas Gasiūnas, Kidulių progimnazijos mokytojas Kęstutis Balčiūnas, pasienio policininkas Plytnikas, Kauno mokytojas Mockevičius, Lietuvos kariuomenės ltn.Gylys, ūkininkas nuo Biržų Kaziūnas, medicinos instituto trečio kurso studentas Stasys Janauskas, Šarūnas Jazdauskas-Normis, gimnazistai Kostas Misiukas, Dainotas Habdankus, mokytojas Juška, Juozas Skurvydas, Vladas Sutkaitis, Jonaitis, Kazlauskas, Skūpas, Gustaitis nuo Garliavos, Račinskas, Žvirblis iš Aukštaitijos, Jonas Pluiškis iš Telšių, Keturakis, Jonas Mockevičius nuo Gaurės ir kt. Lageryje mirė jo draugas - kompozitoriaus J.Gruodžio brolis.

1955m. vasarą visą 02 ligoninę perkėlė į Čiukšą - 240 ligoninę (240km nuo Taišeto, netoli Bratsko). Čia atvežė kunigą Stanislovą Jocių, kuris per 1956m. Velykas viešai laikė šv.Mišias 240 kolonos darbininkų barake. Tada visi pavaikščiojantys lietuviai ligoniai ir personalas priėmė šv.Komuniją. Tai buvo pirmas toks atvejis Taišeto trasoje.

1956m. daugelį politinių kalinių iš lagerio paleido, o P.Švelnį vis mėtė iš vienos kolonos į kitą. Buvo pristatytas perteisti į Taišetą. Vėl neišleido į laisvę. Pateko į Čiunos medžio apdirbimo fabriką. Šio lagerio viršininkas Protas (gal ir lietuvis, bet lietuviškai nekalbėjo) padavė pareiškimą, kad P.Švelnį perteistų ir pasiųstų į tremtį, kur Permės srityje, mirus jo tėvams, buvo likęs brolis. Šį kartą iš lagerio P.Švelnį išleido, pasiuntė į tremtį - išbuvusį 5 metus kalėjimuose ir 10 metų lageriuose. Paleistas iš tremties, gyveno Panevėžyje, iki pensijos dirbo pieno kombinate. Dabar P.Švelnys ieško partizanų užkasimo vietų, juos perlaidoja.

Kęstutis BALČIŪNAS

Pagerbė žuvusius partizanus

Išdavus Panevėžio raj. Skilvionių miške partizanų bunkerį, 1945 02 17 žuvo 22 partizanai. Dauguma partizanų patys susisprogdino, granatas prisidėję prie veido, kad jų neatpažintų ir nenukentėtų artimieji. Jų kūnai gulėjo Krekenavos miestelio aikštėje, paskui juos užkasė lauke, šalia Krekenavos kapinaičių. Dabar partizanų giminių ir J.Žilevičiaus iniciatyva kapinaitėse pastatytas paminklas su 35 žuvusiųjų pavardėmis (čia palaidoti ir kitur žuvę). Ne visų žuvusiųjų palaidojimo vietos žinomos. Antai eigulys Smilga už trispalvės iškėlimą vasario 16d. buvo suimtas, kankintas ir dingo. Jo kapo niekas nežino.

Prie paminklo atvyko giminės, krekenaviškiai, šauliai, SKAT vyrai, Panevėžio tremtinių choras. Kalbėjo A.Šimėnas, J.Čeponis. Po tylos minutės savanoriai saliutavo. Ryšininkė Sereikaitė perskaitė savo eilėraštį apie anuos laikus. Kalbėjo politinis kalinys Z.Plėštys iš Naujamiesčio ir Kėdainių šauliai. Giedojo tremtinių choras.

Iš kapinaičių visi nuėjo bažnyčion. Klebonas P.Budriūnas už žuvusius aukojo šv.Mišias ir pasakė pamokslą. Bažnyčioje taip pat giedojo tremtinių choras. Po pamaldų Krekenavos kultūros namuose dar prisiminta ir Vasario 16-oji. Koncertavo mokytojų A.Juozapaitienės, V.Kavaliauskienės, R.Rekašienės parengti mokiniai; dainavo ir šoko krekenaviškių etnografinis ansamblis; grojo kaimo kapela (vad.R.Kankėnienė ir E.Rublevičius); dainavo ir deklamavo Panevėžio tremtinių choras (vad.M.ir R.Vaičekoniai). Meras V.Šeštokas, padėkojęs visiems už koncertą, apgailestavo, kad gražiame renginyje nebuvo mokytojų ir mokinių. Jis sakė: "Tikiu, kad ateis laikas, kai žuvusių partizanų portretai kabos mokyklų klasėse". Jie to verti.

Vincas STEPONAVIČIUS

Po 47-erių metų

Sukako 47-eri metai, kai Radviliškio raj.Minaičių k. ūkininkų Antano ir Stanislavos Miknių sodyboje vyko visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas. Jis prasidėjo 1949-ųjų vasario 2d. ir tęsėsi tris savaites.

Per suvažiavimą įkurtas Lietuvos laisvės kovos sąjūdis; Vasario 16-ąją partizanų sudarytoji vyriausybė pasirašė deklaraciją, skelbusią, kad atkuriama Lietuvos nepriklausomybė. Suvažiavimo prezidiumo pirmininku ir ketvirtuoju Lietuvos prezidentu išrinktas partizanas Jonas Žemaitis-Vytautas.

Radviliškio raj. savivaldybės mažojoje salėje susirinko rajono administracijos politinių kalinių ir tremtinių atstovai paminėti šią sukaktį ir pagerbti tų kovų dalyvius.

Apie tų dienų partizanų kovas pasakojo buvęs partizanas Viktoras Šniolis. Miknių sodyboje įrengtoje partizanų būstinėje buvo pradėti leisti vyriausybiniai biuleteniai, pogrindžio laikraščiai "Prisikėlimo ugnis" bei "Prie rymančio Rūpintojėlio". Iš čia buvo skleidžiami atsišaukimai į tautą, į Lietuvos jaunimą, buvo išleista partizanų maldaknygė.

Susirinkusiems buvo įdomu išgirsti Miknių dukrų - Teresės Grigaliūnienės ir Julijonos Petrėtienės pasakojimą, kaip buvo kasama slėptuvė, kaip tėvelis kasdien ardavo žemę sode, kad neliktų išpilamų žemių žymės, kaip džiovindavo partizanų drabužius - daugiausia karinę aprangą; kaip stropiai buvo pasirengta visa tai paslėpti kilus pavojui. Net ir šulinio svirtis padėjo konspiracijai. Labai sunku buvo ištisas tris savaites maitinti, slėpti ir slaugyti apie 30 vyrų tokiu baisiu laiku, kai kovotojus ir jų rėmėjus sekė, persekiojo, šantažavo, išdavinėjo.

Nutarta šią sodybą ir joje vykusius istorinius įvykius įamžinti: rajono savivaldybės architektūros skyriaus užsakymu padarytas sodybos bei slėptuvės maketas. Šią vertybę rajono meras Vytautas Simelis perdavė saugoti LPKTS Radviliškio skyriui.

Vytautas MOSTEIKA

Vytautas Opulskis

Baltųjų rūmų šeimininkas nebijo konkurentų

Netikėti pirminių rinkimų rezultatai. Sumaištis respublikonų stovykloje

Labai netikėtai baigėsi pirminiai rinkimai renkant respublikonų kandidatus į prezidento rinkimus. Visi apklausų duomenys skelbė, kad rinkimus laimės respublikonų daugumos Senate lyderis, Antrojo pasaulinio karo didvyris Bobas Doulas ar multimilijonierius Stivenas Forbsas. Politikos apžvalgininkui Patui Buchananui buvo pranašaujama nesėkmė. P.Buchananas laikomas kraštutiniu konservatoriumi ar net rasistu, nes ragina išgelbėti Ameriką nuo imigrantų antplūdžio ir atsitverti nuo Japonijos ir Europos konkurentų prekybos barjerais. Nepaisant prognozių, rinkimus Niu Hempšyre laimėjo P.Buchananas, surinkęs 27 proc. balsų. Senato daugumos vadovas B.Doulas atsiliko nuo laimėtojo vos vienu procentu, tačiau šis 57 metų Buchanano laimėjimas sukrėtė respublikonų vadus. Jeigu taip atsitiks per likusį laiką iki kovo 12-osios, kai įvyks rinkimai kitose JAV valstijose, bus išrinkta beveik pusė respublikonų konvento delegatų, tai Buchanano laimėjimas tik pakenktų respublikonams. Visi pripažįsta, kad P. Buchananui nėra jokių vilčių nugalėti rinkimuose demokratų kandidatą, dabartinį JAV prezidentą B.Klintoną. Vieninga politologų nuomone, B.Klintonui tinkamai pasipriešinti galėtų tik senatorius B.Doulas. Tą rodė ir vasario pradžioje paskelbti apklausos duomenys. CNN televizijos paskelbtais duomenimis, B.Doulą remia 47 proc. respublikonų, turtuolį S.Forbsą - 17 proc., o Niu Hempšyro rinkimų laimėtoją P.Buchananą - tik apie 10-12 proc. Respublikonų vadovybė, matyt, neįvertino Aliaskoje įvykusios apklausos, kur Buchananas užtikrintai aplenkė visus pretendentus. Tad iki kovo 12-osios respublikonų stovykloje varžysis jau minėti P.Buchananas ir B.Doulas, buvęs Tenesio gubernatorius L.Aleksanderis ir vis dar neatsižadantis pretenzijų S.Forbsas.

Baltųjų rūmų atstovas mandagiai atsisakė komentuoti pirminių rinkimų rezultatus, bet žurnalistai pažymi, jog prezidentas B.Klintonas yra labai patenkintas Niu Hempšyro rinkimų rezultatais. Esą tą dieną Baltuosiuose rūmuose buvo "be eilės geriamas šampanas". Savaime suprantama, kad vidaus grumtynės respublikonų stovykloje tik į naudą demokratams ir prezidentui B.Klintonui. Nors iki respublikonų konvento rugpjūčio mėnesį, kur bus paskelbtas jų kandidatas į prezidentus, dar toli, o iki lapkričio 5-osios rinkimų dienos dar toliau, apklausų duomenys rodo, jog Klintonas gali nesibijoti jokių varžovų - respublikonų, netgi politikos veterano B.Doulo. Tačiau ir Amerikoje, kur apklausų metodika ištobulinta kaip niekur kitur, kartais prognozės nepasitvirtina. Tą parodė ir Niu Hempšyro rinkimai.

Petras Katinas

Teroristų kalvė

"Hamos" teroristų vadovas Muhidinas al Šarifas

Arabų teroristų fanatikų organizacijos "Hamos" vadovai pasigyrė įvykdę eilinį teroro aktą Jeruzalėje ir Aškelone vasario 25d., kai žuvo 27 žmonės ir 25 sužeisti. Teroro aktus įvykdė eiliniai islamistų kamikadzės, kuriuos velionis Izraelio premjeras Icchakas Rabinas pavadino "bepročiais, laukiniais žmonėmis ir barbarais". Prieš perduodant Gazos sektorių palestiniečiams, Gazoje ant visų tvorų puikavosi "Hamos" organizacijos plakatai: "Kelią į rojų mes išgrįsime žydų kaukolėmis". Mat šiems teroristams nuo pat mažumės nuolat kalama į galvas, kad kamikadzės, nužudę nors vieną žydą, tampa islamo didvyriais ir kankiniais, o visi kiti musulmonai privalo jiems pavydėti, nes jie be eilės "sėdės Alacho dešinėje". Įkvėpti fanatizmą Palestinos arabams visai nesunku, nes mirties kultas yra musulmonų savigarbos dalis. Žinomo teroristo Išamo Chamado tėvas didžiuodamasis pareiškė: jeigu kiti jo sūnūs būtų verti, "visus juos atiduotų Alachui". I.Chamadas 1994m. lapkričio mėn., apsivyniojęs juostą su dešimt kilogramų dinamito, susprogdino tris Izraelio kareivius Gazoje ir pats buvo suplėšytas į gabalėlius. Visuose "Hamos" , "Hesbolach" ir kitų teroristinių organizacijų mitinguose ir demonstracijose pardavinėjami ir dalijami veltui "islamo kankinių" portretai ir plakatai. Ypač pompastiškai rengiamos šių "kankinių" laidotuvės, nors jas galima pavadinti tik simbolinėmis, nes paprastai išdraskytų į gabalėlius kamikadzių kūnų surinkti neįmanoma.

Pasak Izraelio spaudos, besiremiančios žvalgybos duomenimis, islamo kankiniai - tai nevedę jauni 18-27 metų žmonės, daugiausia iš neturtingų šeimų. Daugelis jų - beraščiai. Nemažai jų sėdėjo Izraelio kalėjimuose, kurie laikomi geriausiais islamo universitetais. Kita vertus, šeima, ypač jos galvą, kurio sūnus ar duktė žuvo vykdant "Alacho užduotį", tampa labai gerbiami ir apdovanojami įvairiomis dovanomis. Islamo kariai mirtį myli labiau, negu Izraelio kareiviai gyvenimą. Musulmonų pamokslininkai ir ideologai pripažįsta, kad pamokslininkai mečetėse kiekvieną dieną kala į galvą, jog mirti už Alachą - didžiausia dorybė, nors šventoji islamo knyga Koranas draudžia savižudybę. "Hamos", "Hesbolach" organizacijoms tarnaujantys mulos rado išeitį ir sukūrė teologinį pagrindą. Jie teigia, kad teroro veiksmai, kuriuos vykdo teroristai - kamikadzės nėra savižudybė... Koranas net rekomenduoja džichadą ("šventąjį karą") su kitatikiais, tuo labiau su priešais. "Tai Dievo, o ne žmogaus kerštas",- teigia karingieji mulos. Įdomu, kad minėtų teroristinių organizacijų instruktoriai nuolat pratina būsimuosius kamikadzes prie mirties. Vienas iš tų būdų - gulti į tuščias kapo duobes. Jos uždengiamos skardos lakštu, ir jaunuolis ilgai paliekamas tokiame kape. "Islamo džichado" vadovas šeichas Abdala Šamis teigia, kad islamistams nėra kitos išeities kaip aktyvus terorizmas, nes, pasak jo, Izraelis turi daugybę raketų, lėktuvų, tankų ir kitokios karinės technikos, o mes teturime tik gyvąsias bombas - "jaunuosius didvyrius". Už tokias šnekas palestiniečių vadovas J.Arafatas pasodino šeichą A.Šamį į kalėjimą.

Gazos sektoriui ir vakariniam Jordano krantui tapus beveik nepriklausomiems, 50 tūkstančių palestiniečių neteko darbo Izraelyje. Reikia pažymėti, kad tie 50 tūkstančių išlaikė pusę milijono žmonių. Be netekusių pragyvenimo lygio šaltinių, neužimti tapo ir keliolika tūkstančių studentų, kurie važinėdavo į Izraelio aukštąsias mokyklas. Dabar šie žmonės taps dideliu teroristų organizacijų papildymu. O pinigų teroristų vadeivoms netrūksta. Užtrūkus Maskvos karvutei, juos remia finansiškai ir morališkai Iranas, Irakas ir Libija. Todėl tikėtis teroro bangos atoslūgio Artimuosiuos Rytuose neverta.

Vytautas OPULSKIS

Raudonojo pavojaus varpai

Pastarosiomis dienomis ypač suaktyvėjo Maskvos propagandinis puolimas prieš Estiją. Tai ir suprantama, nes vadinamosios nepriklausomos ir paskendusios chaose NVS šalys bet kada ir be didelių pastangų gali atsidurti po Kremliaus valdovų padu. Taip pat ir Latvija, kurioje po parlamento rinkimų labai neaiški situacija. Netgi naujasis Latvijos premjeras Andris Škelė, nuolat kaldamas tautiečiams į galvas apie "baisią" Latvijos ateitį, niūrias ekonomines perspektyvas, tiesiog skatina vietinius liumpenus nostalgiškoms aimanoms, kaip buvo gera ir šilta "didžiojo brolio" valdymo metais. Apie Lietuvą nėra ką ir kalbėti. Dėdėpistinė valdžia visada pioniериškai pasiryžusi. Pakanka paklausyti Seime kolchozinio gulago gaivintojų M.Pronckaus, A.Budvyčio ir kitų "agrarininkų" kalbų ar garsiojo A.Albertyno bei "disidento" A.Bendinsko svaičiojimų. Tad su Vilniumi, "savanoriškai atkuriant SSRS", Kremliui problemų irgi nebus.

Taigi iš penkiolikos "sesių" kiečiausias riešutas imperijos atkūrimo šaukliams lieka Estija. Dėl to ji labiausiai ir puolama. Nepasakysi, jog antiestiška politika ir propaganda vykdoma labai išradingai. Naudojami seni leniniški- staliniški metodai, tik su naujais hitleriškais niuansais. Metama pagrindinė "rusų persekiojimo" korta. O jeigu jau taip, tai Jelcinas, Ziuganovas, Žirinovskis ar kas nors kitas privalo ginti "tautiečių" teises. Rimčiausias signalas Estijai yra Valstybės Dūmoje pateiktas projektas dėl sankcijų Estijai. Nėra abejonės, kad šis projektas bus priimtas, nes dabartinėje Dūmoje karaliauja komunistai ir žirinovskininkai. Dūmos komitetui ryšiams su tautiečiais buvusioje SSRS pirmininkauja aršus nacionalistas, vienas iš Žirinovskio artimųjų M.Vakulenka.

Ne be aukščiausių Maskvos pareigūnų žinios į M.Vakulenkos surengtą triukšmingą spaudos konferenciją buvo atgabentas žinomas Estijos interfrontininkas Piotras Rožokas. 1990m. "Interfrontas" su P.Rožoku priešakyje veržėsi į Estijos parlamentą ir iki pat 1994m. ragino kurti ginkluotus būrius ir nuversti valdžią. Už tai, skirtingai negu mūsiškis "Jedinstvos" vadas Ivanovas, buvo išvarytas į tėvynę Rusiją. P.Rožkovas paskelbė, jog 40 proc. Estijos vyriausybės narių yra "psichiniai ligoniai". Todėl kokia gali būti kalba su tokiais - sunaikinti, geriausiu atveju - uždaryti į "psichuškes"... P.Rožkovas pasigyrė, kad greitai pats Estijos prezidentas Lenartas Meris atsiųsiąs lėktuvą ir nugabensiąs jį į Taliną.

Negalima M.Vakulenkos ir P.Rožkovo šnekų pavadinti paranojikų svaičiojimais. Maskvos veiksmai rodo, kad jau pradėta spausti Estiją visais įmanomais būdais. Nenorėjęs skelbti savo pavardės estų diplomatas sakė, kad B.Jelcinas kartu su naujuoju užsienio reikalų ministru J.Primakovu jau parengė dekretą dėl rusų prekių tranzito per Estiją uždraudimo. Esą Jelcinas labai įsižeidęs, kad Estijos delegacija balsavo prieš Rusijos priėmimą į Europos Tarybą. Į Estijos užsienio reikalų ministro Siimo Kalaso užklausimą apie rengiamas sankcijas Maskva visaip išsisukinėja duoti aiškų atsakymą. Rusijos prekių tranzitas sudaro didelę krovinių srauto per Estiją dalį. Estijos užsienio reikalų ministerijos duomenimis, ir Jelcino dekreto projekte nurodoma, kad tranzito uždraudimas yra "teisingas" Maskvos atsakas į "rusų diskriminavimą". Kaip matome, žirinovskininko Vakulenkos ir nacionalbolševiko Rožoko gąsdinimai visiškai sutampa su Kremliaus pozicija ir veiksmais. Dabar jau visiems aišku, kad žirinovskininkų ir komunistų požiūris retai prieštarauja Kremliaus valdovų planams. Naivokai atrodo kai kurių maskviškių ir Vilniaus politikų aiškinimai, kad atvirai agresyvūs Jelcino veiksmai tėra tik noras patraukti savo pusėn nacionalistų ir komunistų kandidatus per artėjančius prezidento rinkimus. Taigi Estijos nepriklausomybės 78-ųjų metinių proga Maskva labai savotiškai "pasveikino" kaimynus.

Laiškai

Pradžia Nr.37, 48, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Felčeris P.Karalius minėjo, jog jam teko skrosti kažkokį Ivanauską. Gal tai ir buvo jo kūnas. Dieną jį išvežėme susuktą paklodėn į tundrą. Ten dalbomis ir kirtikliais iškalėme sušalusioje žemėje griovį (vos 0,5m gylio), paguldėme jį ir užvertėme iškapotos žemės gabalais ir sniegu. Jokio ženklo, kapo neliko.

P.Karalius pasakojo, kad Kauno vieno knygyno savininkui Petrui Lukošiūnui, stambiam vyrui, buvo iškapoję per trumpą duobę, todėl jį palaidojo pusiau sėdintį... Petras Lukošiūnas buvo šnekus. Jis kartą mums, ypač jauniems, kalbėjo, kad jam gaila mūsų, nes mes dar nepatyrėme, kas yra tikroji laisvė. Jis sakė, jog, net išėję iš lagerio, jos nejausime, net nežinosime, kokia ji turi būti. Anot jo, prieš karą užsidirbęs pinigų, jis juos galėjo panaudoti, kaip norėjo - važinėjo po visą pasaulį. P.Lukošiūnas per tardymus buvo labai sumuštas, suspardytas. Kalbėdamas su mumis, rankomis prilaikydavo pasirištus į kapšą įsmukusius vidurius; tik taip galėjo vaikščioti.

Vieną naktį budėdamas palapinėje, į geležinę krosnelę pripyliau per daug smulkios akmens anglies. Laukdamas, kol įsidegs, susirietęs prie krosnelės užmigau. Pabudęs patamsyje grabaliodamas žarsteklio, prisiliečiau nosimi prie krosnelės ir stipriai nudegiau. Iš Vorkutos grįžęs gydytojas pamanė, kad mano nosis apšalusi, ir paliko mane ligoninėje.

Atgal į Vorkutą

1946m. kovo ar balandžio mėnesį pakvietė P.Karalių, mane ir grupę kitų kalinių "su daiktais", liepė lipti į sunkvežimio kėbulą ir susėsti prie sargybinių kojų. Visi buvome dar neteisti. Atvežė į Vorkutą ir išskirstė po barakus, brigadas. Nuvedė į kažkokį baraką ir liepė laukti, kol dar išskirstys. Naktį išvedė paskutiniuosius, o man liepė dar laukti. Likau vienas svetimame barake. Žmonės jau miegojo. Pasirinkau gultą, ant kurio buvo mažiausiai daiktų, ir užmigau. Po kiek laiko pajutau, kad mane žadina. Maniau, kad atėjo išvesti, bet išgirdau, ko jau seniai buvau negirdėjęs,- tylų ir ramų balsą. Kažkoks kalinys švelniai mane žadino, sakydamas, kad šis gultas yra jo. Atsiprašiau, o jis paklausė: iš kur ir kas esu? Kai pasakiau, kad esu lietuvis, jis šūktelėjo - tai galime kalbėtis lietuviškai. Pasirodo, taip netikėtai sutikau savo jaunų dienų bičiulį - Anatolijų Prusevičių. Kai man buvo 10-12m., o jam apie 14, mes vakarais kalbėdavomės, kartais viename kambaryje miegodavome. Jis prie mano lovos dažnai tyliai kažką svajingo dainuodavo, pritardamas, rodos, mandolina. Gerokai vėliau iš kitų žmonių sužinojau, kad jį suėmė Kaune, nes buvo su šautuvu pabėgęs iš sovietų armijos. Kaip iš tikrųjų buvo, gal jis pats papasakos. Dabar Anatolijus Prusevičius yra pensininkas. Gyvena su šeima Jonavoje. Laisvalaikio sakosi neturįs, nes daro meninius metalo dirbinius.

Iš ryto mane išvedė į kitą baraką, ir daugiau Vorkutoje jo nemačiau. Prekiniu vagonu stovinčius spūstyje mus nuvežė į šachtą Nr.1 ("kapitalnaja").

Eduardas VODZINSKAS

Ošia 17 ąžuolų

Netoli Pažėrų, Pabartupio k., prie Navingirės miško, Šališkių girininkijos pasodoje, 1945m. sausio 8d. būrio vadas Alfonsas Arlauskas ir Šališkių girininkijos eigulys Jonas Antanas Palukaitis įsteigė pirmą laisvės kovotojų Suvalkijos "Geležinio vilko" partizanų štabą. Tą dieną jie prisiekė kovoti prieš okupantą, ginti tėvų žemę Lietuvą. Nuolatinis partizanų maisto tiekėjas buvo Juozas Smailys, Aldonos Smailytės-Juškevičienės ir Alfredo Smailio tėvas iš 1-ųjų Girninkų kaimo; už tai jie buvo ištremti. Deja, nemaža būrio partizanų kovojo neilgai. 1945m. vasario 26d. Žiemkelio kautynėse žuvo: būrio vadas Alfonsas Arlauskas (Pagirių k.), Julius Vilemas (Vilkaviškis), Bronius Kalauskas, Jonas Kalauskas, Antanas Kalauskas, Juozas Seredinskas, Jurgis Juozbalys (Pažėrų k.), Valentinas Blockis (II Girninkų k.), Vincas Vaitiekūnas (Tarpiškių k.), Juozas Laukaitis ir Viktoras Liktoravičius (Kluoniškių k.).

Kiti apdegę, neatpažinti, du rasti sniegui nutirpus.

Praėjusių metų sausio 8d. paminėta 50 metų Suvalkijos "Geležinio vilko" įkūrimo sukaktis. Veiverių klebonas Skučas Pažėrų bažnyčioje už žuvusiuosius aukojo iškilmingas šv.Mišias, pašventino kryžių ir lydėjo susirinkusiuosius iki pastatymo vietos. Čia dalyvavo Veiverių šauliai, išlikę gyvi partizanai, ar jų artimieji. Prie kryžiaus kalbėjo LPKTS pirmininkas A.Lukša, Šališkių girininkijos girininkas A.Nickus, Tėvynės sąjungos atstovas J.Balionis, aktyvi Veiverių veikėja Dalia Raslavičienė ir kiti.

Kryžius pastatytas pasodoj, buvusio gyvenamojo namo vietoje, kur kovotojai prisiekė. Tuo pasirūpino Jono Palukaičio sūnus Gediminas Palukaitis, vado Alfonso Arlausko sesuo Marija Alubauskienė ir partizanas Benediktas Alubauskas. Daug padėjo Šališkių girininkijos girininkas A.Nickus: per gilų ir platų kanalą surentė tiltą. Buvo užkurtas didelis laužas, o prie jo sustatytos kaladės atsisėsti. Prie kanalo laukė uniformuotų eigulių garbės sargyba.

Praeitam pavasariui atšilus, Šališkių girininkijos girininkas A.Nickus pakvietė žmones pasodinti prie kryžiaus 17 raudonlapių ąžuolų. Ąžuolus sodino girininko pavaduotojas V.Matijošaitis, eiguliai R.Grincevičius, V.Rinkevičius, J.Genevičius, A.Brikas, J.Krušinskas, J.Lukoševičius. Šį pavasarį bus pasodintas dar vienas ąžuolas - partizanų maitintojui Juozui Smailiui.

M.Arlauskaitė-Alubauskienė, B.Alubauskas, partizano A.Pažėros sesuo A.Rinkevičienė, A.Mockus, Palukaičiai prie kryžiaus pasodino dar ir dekoratyvinių augalų.

Eis metai, mūsų nebeliks, gal ir kryžius supus, o šioje šventoje vietoje kiekvienam žuvusiajam už tėvynę šlamės tvirti ąžuolai, siaučiant audroms jie primins partizanų motinų raudą.

Gediminas PALUKAITIS

Mokytojų Kišūnų gyvenimo vingiai

Mokytojas Julius Kišūnas gimė 1903m. Buniuškių k. Rokiškio apskr. Gausioje valstiečių šeimoje augo 7 vaikai. Vėliau jie apsigyveno Norkūnų k. Julius mokėsi Ragelių pradinėje mokykloje, Rokiškio gimnazijoje ir Marijampolės mokytojų seminarijoje. Ją baigęs, paskirtas mokytojauti į Lukštus (Rokiškio apskr.). Ten dirbdamas 1927m. rudenį Julius Kišūnas įkūrė vakarinius švietimo kursus suaugusiems. Jis buvo aktyvus, malonus, nuoširdus, reiklus mokytojas. Vedė jaunųjų ūkininkų ratelį. Lukštuose subūrė jaunimą į jaunalietuvių organizaciją, įkūrė 5-ą šaulių būrį. Ruošdavo vakarones. Jose vaidindavo Balys Krasauskas, Lionginas Vaičiulis iš Šilinės k., Jonas ir Juozas, Veronika, Elena ir Paulė Karaliai, Astrauskaitės. Žiemą vykdavo Kaukių vakarėliai.

1933m. Julius vedė Eleną Genovaitę Poškaitę, mokytojavusią Lukštuose. Augino tris sūnus.

1940m. šeimą perkėlė į Duokiškį. 1941m. birželio 14d. kartu su 63 rokiškėnų mokytojų šeimomis juos ištrėmė į Sibirą.

Būdamas Rokiškyje, Julius sužinojo, kad jo šeima atvežta į geležinkelio stotį. Atėjęs, visus rado jau gyvuliniuose vagonuose. Jis ryžosi likti drauge su šeima, tačiau Naujojoje Vilnioje buvo atskirtas. Mokytojas pateko į Rešiotus Krasnojarsko kr. Čia 1943m. vasario 8d. mirė nuo išsekimo ir bado.

1941m. birželio 14d.E. G. Kišūnienė su dviem mažais vaikais ir Duokiškio mokyklos vedėjo Mato Tito 70-mete motina išvežta į Barnaūlą. Jaunesnysis sūnus Gediminas susirgo plaučių uždegimu ir rugpjūčio 31d. mirė. Palaidotas Barnaūlo kapinėse. Dabar jų vietoje stovi gamyklos korpusai. 1941m. rudenį iš ten E.Kišūnienę su sūnumi Skirmantu ir kitais tremtiniais perkėlė į Kosichos raj. Kontošinsko miškus. Tai buvo laikina gyvenvietė su lentpjūve ir siauru geležinkeliu, kuriuo gabeno medieną iš taigos. Gyvenvietėje buvo pradžios mokykla, kurioje tremtinių rūpesčiu buvo dėstoma lietuvių kalba. Mokytojavo tremtinys mokytojas Bobinas. Iš Rešiotuose kalėjusio rokiškėno gydytojo Sipavičiaus sužinojo, kad jos vyras mirė.

Po karo leido susirašinėti su Lietuva, ateidavo siuntiniai su maistu ir lietuviškom knygom. 1947m. sklido kalbos, jog yra galimybė slapta sugrįžti į Lietuvą. Baigiantis 1947m. žiemai, Elena Kišūnienė gavo atostogų, susirinko būtiniausius daiktus, ką galėjo išsipardavė ir su sūnumi rogutėmis per taigą iškeliavo į Kontošinską (apie 15km). Ten pavyko gauti bilietus į Maskvą su persėdimu Novosibirske. Novosibirską pasiekė sėkmingai, o ten teko persėsti į prekinį traukinį, vykstantį į Maskvą. Važiuojant per Uralą, vienoje stotyje Elena Kišūnienė susilaužė kojį. Rimtos medicininės pagalbos niekas nesuteikė. Tikrų dokumentų ji neturėjo, tad bet kuriuo momentu galėjo būti sugrąžinta į taigą. Maskvos stotyje netikėtai susidūrė su lietuvių kareiviais, grįžtančiais į Lietuvą. Jie pasiūlė važiuoti jų traukiniu. Taip Lietuvą pasiekė prekiniu traukiniu drauge su kareiviais. Vienoje stotyje stribai tikrino dokumentus, tačiau kareiviai jų neįsileido. Taip 1947m. pavasarį Elena pasiekė Kauną. Čia mokėsi Žemės ūkio akademijoje ir gyveno bendrabutyje motinos sesuo Birutė. Jos draugės padėjo patekti į ligoninę, kur sutvarkė ir sugipsavo kojį. Kurį laiką vis keitė gyvenamąją vietą, kol Kupiškyje nelegaliai atgavo mergautinę Poškaitės pavardę.

1947m. rudenį E.Poškaitė įsidarbino Panevėžio raj. Upytės pradžios mokykloje. Už gerą darbą buvo apdovanota medaliu, o 1950m. buvo pasiūlyta kandidate į deputatus. Manydama, kad už gerą darbą jos niekas nelies, biografijoje ji parašė, jog buvo ištremta. Tuojpat ją areštavo. Panevėžio, Rokiškio kalėjimai. Nuteisė trims metams už pabėgimą iš tremties ir išvežė į Archangelsko kalėjimą. Po trijų metų Archangelsko kalėjime, 1953m., vėl ištrėmė į Altajaus kr., Kosichos raj. Čia įsidarbino siuvėja. 1956m. gavo leidimą grįžti iš tremties, be teisės gyventi Lietuvoje. Atvažiavusi į Lietuvą, per gerus žmones gavo nelegalius dokumentus, prisiregistravo Šiauliuose. Vėliau persikėlė gyventi į tėvų namus Kupiškyje.

Darbo gauti nei mokykloje, nei kur kitur taip ir nepavyko. Vertėsi kaip išmanydama: tai ką nors pasiūdavo, tai numegzdavo.

1963m. išvažiavo į Vilnių pas sūnų. Čia sulaukė pensijos, kuri buvo minimali. Saugumas dar ilgai senus E.Kišūnienės "nusikaltimus" primindavo. Po jų apsilankymų ji ilgam pritildavo, imdavo ieškoti vaistų. Mirė 1983m. kovo 30d., eidama 73 metus. Palaidota Vilniaus Karveliškių kapinėse.

Feliksas MAŽEIKIS

Paukštelio būrio žūtbūtinės kautynės

Upytės miške stovyklaujant Jono Vepšto- Paukštelio partizanų būriui, netikėtai čia atsibastė Ramygalos miestelio medžiotojai. Dėl viso pikto iš šių vietų nutarta pasitraukti.

1951m. kovo 14 dieną po sunkaus žygio partizanai ilsėjosi Glitėnų kaime, Juozapavičiaus sodyboje. Staiga auštančio ryto tylą pertraukė ilga kulkosvaidžio serija. Sukniubo sargyboje budėjęs sargybinis. Vyrai šoko iš miego, čiupo ginklus. Už virė nelygi kova. Kas išdavė partizanus, dabar sunku tvirtinti. Operatyvinėje byloje minimas agentas. Už Judo gražius Panevėžio mieste išaugo neblogas namas.

Vyrai kovėsi apsupti priešų, kuriems vadovavo Krekenavos saugumo viršininkas Tichomirov (šiuo metu jis gyvena Utenoje).

Partizanai vienas po kito krito priešo kulkų pakirsti. Pagaliau jie paprašė bent kiek nutraukti kautynes, kad iš apsupties galėtų išeiti dvi partizanės - Marytė Štarolytė- Marytė ir Jadvyga Žardinskaitė- Daktaras Dolitlis. Tichomirov pareikalavo, kad visi pasiduotų. Bet partizanai atsakė. Moterys išėjo iškeltomis rankomis - pasidavė. Jos jau buvo lengvai sužeistos. Užvirė dar atkaklesnis mūšis. Žuvo būrio vadas Paukštelis, pabėgti pavyko tik keturiems partizanams. Devynių partizanų kūnus į Krekenavą nuvežė ir numetė miestelio aikštėje. Bet Aukščiausiojo buvo lemta, kad vienas jų svirduliuodamas nuo aikštės pakilo. Jis ir šiandien gyvena Panevėžio mieste. Kartais būna stebuklų!

1996m. kovo mėn. 10 dieną (sekmadienį) šių partizanų žūties datą paminėsime Ramygalos bažnyčioje šv.Mišiomis, po to Ramygalos kultūros namų salėje, nes Krekenavoje išniekinti partizanai dar buvo niekinami ir Ramygalos miestelio aikštėje.

Smulkiau teirautis tel.38030.

Antanas ŠIMĖNAS

"Šilo" prad. m-klos mokinė Jurgita Kulikauskaitė (mokyt. E.Civinskienė) prie Aleksandro Stulginskio kapo skaito eiles

Paminėjome didžiavyrius

Šaltą vasario 15-osios rytą prie Panemunės kapinių rinkosi LPKTS Kauno skyriaus tremtiniai ir politiniai kaliniai, "Šilo" pradinės mokyklos mokiniai su savo mokytoja L.Civinskiene pagerbti Nepriklausomybės Akto signataro, Lietuvos Prezidento Aleksandro Stulginskio atminimą.

Juoda antkapio lenta skendėjo gėlėse, užsižiebė žvakutės. Mokytoja L.Civinskienė labai raiškiai apibūdino gulagų kelius perėjusią iškilią A.Stulginskio asmenybę. Vaikai deklamavo J.Strielkūno eiles. Giedojome himną.

14 val. aplankėme Lietuvos patriarcho Jono Basanavičiaus paminklą. Plazdant trispalvei, garbės sargybon stojo šauliai. Minėjimą pradėjo 13-osios vidurinės mokyklos mokiniai. Daug šiltų žodžių pasakyta ir apie šį Nepriklausomybės Akto signatarą.

Po iškilmių kartu su šauliais padainavome patriotinių dainų, pagiedojome himną.

Dėkojame mokytojams - šviesuliams. Tik jų dėka jaunimas taip gražiai pagerbė Tautos didvyrius.

Gražina LAMAUSKIENĖ

ATSILIEPKITE!

1944-1948m. Vorkutoje kalėjo ir šachtose dirbo mokytojas **Vaclovas ŽIBAITIS, Marcijono** s., dirbęs Tauragės apskr. Ž.Naumiesčio valsč. Gardamo pradinės mokyklos vedėju; kilęs iš Šiaulių krašto, Gruzdžių valsč. Rakandžių k. Sako, 1948m. prieš mirtį jį slaugę du broliai, Lietuvos karininkai iš Kauno. Vienas jų buvęs kapitonas. Gal atsilieptų jie, jų giminės ar kiti juos pažinoję. Prašom rašyti sūnui adresu: *A.ŽIBAITIS, Jaunimo 10-52, Šilutė; tel.(8-241) 51695.*

Gal kas žino apie nuotraukoje stovinčios moters **(Stefos?)** likimą? Ji buvo mano žmonos Ramutės Gričėnaitės-Tamavičienės draugė. 1946m. spalio mėn. vienu etapu (54 paras) vykome iš Vilniaus iki Buchtos Nachodkos. Mano adresas: *Albertas TAMAVIČIUS; Topolių 2, Taurai, Tauragė; tel.53370.*

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Vilniaus skyrius nuoširdžiai dėkoja p.Antaninai ŠPAKAUSKAS (JAV) už auką.

LPKTS Vilniaus sk.pirmininkas P.MUSTEIKIS

Vilniaus politiniai kaliniai ir tremtiniai!

Išduodami nauji ir pratęsiami anksčiau išduoti LPKTS nario pažymėjimai (be stojamojo mokesčio).

Norintys patvirtinti savo dalyvavimą ir veiklą Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Vilniaus skyriuje, laukiami darbo dienomis nuo 14 iki 16 val. Vilnius, Gedimino pr.40, 153 kab., III aukštas (buvusiuose KGB rūmuose).

LPKTS Vilniaus taryba

Atitaisymas

"Tremtinio" Nr.3 dr. A.Izakėnaitės straipsnyje "Sunki tremtinio dalia" dėl redakcijos kaltės įsivėlė klaida: tarp trukdžiusių priimti pataisą neturi būti L.Milčiaus, kuris kaip tik pataisą rėmė, pavardės. Atsiprašome gerb. Seimo nario, autorės ir skaitytojų.

Be to, straipsnio "Skaudi netektis" ("Tremtinys", Nr.5) autorius J.Venckevičius patikslina V.Stonio gyvenimo datas - 1913 04 28 - 1995 12 14 ir nepriklausomybės atkūrimo 1941m. laiką - 9 val. 28 min.

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Kun.Jonas Rusinas 1910-1996

Kun. J.Rusinas, g.1910m. Talokių k., Miroslavo parapijoje (Alytaus r.). 1925-1931m. mokėsi Alytaus gimnazijoje. 1931m. įstojo į Vilkaviškio kunigų seminariją, kurią baigė 1937m. Tais pačiais metais birželio 13d. iš vysk. Karoso gavo kunigystės šventinimus ir paskirtas vikaru į Vištytį. Vikaravo Seirijuose, Veisėjuose, Šunskuose, Gižuose, Krokialaukyje. 1945m. paskiriamas Slavikų klebonu. 1949m. areštuojamas ir nuteisiamas 25 metams. Dirba Vorkutos anglių kasykloje. 1956m. pripažįstamas nekaltai nuteistu ir paleidžiamas į Lietuvą. Grįžęs kunigavo Žvirgždaičiuose, Keturvalakyje, Skardupiuose. 1980m. atkeliamas į Marijampolės šv.Mykolo Arkangelo bažnyčią altaristu. Čia dirba iki mirties - 1996m. vasario 6d. Palaidojamas Marijampolės senosiose kapinėse. Gedulingoms pamaldoms vadovavo vysk. Juozas Žemaitis. Laidotuvėse dalyvavo apie 40 kunigų. Marijampolės prokatedra buvo pilnutėlė žmonių. Atsisveikinome su visų gerbiamu ir mylimu kunigu Jonu Rusinu.

LPKTS Marijampolės skyrius

Sofija Prakopimaitė-Pletkuvienė 1918-1995

1995m. gruodžio 17d. staiga nustojo plakusi tremtinės Sofijos Pletkuvienės širdis.

Velionė gimė 1918m. gruodžio 21d. Radviliškio raj. Dvarelių k. 1948 05 22 šeima ištremta į Krasnojarsko kr. Partizansko raj. Solonečno-Talos gyvenvietę. Tremtyje dirbo įvairius ūkio darbus.

Į Lietuvą grįžo 1958m., sukūrė šeimą. Apsigyveno savo gimtinėje. Palaidota Kubiliūnų kapinėse.

Ilsėkis ramybėje gimtoje tėvų žemėje.

Liūdi artimieji ir

LPKTS Radviliškio skyriaus Baisogalos apylinkės tremtiniai

Kostancija Kaltauskaitė-Gudaitienė 1921-1996

Sausio 15d. po sunkios ligos į amžinuosius namus iškeliavo dora lietuvė motina, partizanų rėmėja Kostancija Gudaitienė.

Velionė gimė ir augo Prienų raj. Skersabalio k. 1948m. su tėvais ištremta į Irkutsko sr. Usoljės miestą. Grįžo 1957m., ištekėjo už tremtinio Antano. Išaugino vieną dukrą ir penkis sūnus.

Sausio 18d. palaidota Prienų kapinėse.

Teošia jai rekviem Prienų šilo pušys.

LPKTS Prienų skyrius

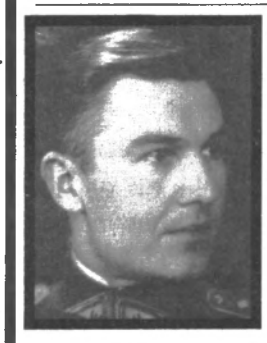

Kazys Mažonas 1913-1995

Gimė Mažeikių apskr. Pumpurų k. 1934m. baigė Mažeikių gimnaziją, 1936m. - Karo mokyklą. Tarnavo 2-ajame Kunigaikštienės Birutės kavalerijos ulonų pulke Alytuje. 1940m. areštuotas ir išvežtas į Krasnojarską, o iš ten baržų triumuose Jenisėjaus upe į Dudinką ir į Norilsko kančių ir mirties lagerius. Ltn.K.Mažonas be teismo 10 metų buvo kankinamas griežto režimo lageriuose. 1951m. išleidžiamas į tremtį Norilske. 1952m. pas jį atvyksta žmona Marytė. 1956m. Mažoną reabilitavo. 1959m. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno Kaune.

Palaidotas Romainių kapinėse.

Petras Doliniuk 1930-1996

Speigų sukaustyta Lietuvos žemė savo globon priėmė Petrą Doliniuk.

Velionis gimė Vakarų Ukrainoje. Jau septyniolikos metų patenka saugumo nemalonėn, 7 mėnesius kalinamas Lvovo tardymo izoliatoriuje. 1949m. su tėvais deportuojamas į Tomską. 1952m. tremtyje susituokia su lietuvaite nuo Jonavos Irena Davalgaite. 1957m. su šeima grįžta iš tremties į Lietuvą.

Petras Doliniuk mirė po sunkios nepagydomos ligos.

Velionį pažinojusių atminty jis išliks kaip doras, principingas, jautrus žmogus.

LPKTS Jonavos skyrius

TREMTINYS

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, 3000 Kaunas, tel. 209530

1996m.kovo 8d. Nr. 10 (199). SL289. Vyr. redaktorius Romualdas Jurelionis

lit. red.: *Danutė Bartulienė, Faustė Pilipaitienė*
korekt.: *Audronė Kaminskienė*
tech.red.: *Vesta Milerienė*

Kaina 70ct

Maketavo *Kazimieras Žemaitis*. Spausdino valst. "Aušros" spaustuvė, Vytauto pr.25, Kaunas. Ofsetinė spauda, 2 sp. lankai. Tiražas 4100. Užs. Nr.0315